

ספרי' - אוצר החסידים - ליובאוויטש

שער
שלישי

קובץ
שלשלת האור

היכל
תשיעי

אוצר לקוטי שיחות

מאת כבוד קדושת
אדמו"ר מנחם מענדל

זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע
שניאורסאהן
מליובאוויטש

ראש השנה

י"ט כסלו
שנת חמשת אלפים שבע מאות שבעים ושש לבריאה

תוכן הענינים:

2.....	פתח דבר
3.....	הקדמה
5.....	מבוא
9.....	"אוצר לקוטי שיחות" ראש השנה
13.....	סיכום

ב"ה

פתח דבר

הננו מוציאים לאור "אוצר לקוטי שיחות", והוא ליקוט מתוך ל"ט כרכי לקוטי שיחות לכ"ק אדמו"ר זי"ע, בעריכת מערכת "תורת חב"ד לבני הישיבות".

פרטי העריכה מופיעים בהקדמה.

תקוותנו שהלימוד בשיחות יעורר להמשיך ולעיין בכל השיחות שבסדרת לקוטי שיחות.

הוצאת ספרים קה"ת

י"ט כסלו ה'תשע"ו

הקדמה

בשבח והודיה לה' יתברך אנו מגישים בזאת לקהל לומדי התורה ומבקשיה שלווה כרכים נוספים בסדרת "אוצר לקוטי שיחות - מהדורת בני הישיבות".

• • •

שלושים ותשעת כרכי ה"לקוטי שיחות" של כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש זי"ע הם מים שאין להם סוף, שפע ביאורים ורעיונות בכל חלקי התורה. אך דוקא בגלל השפע הרב בכמות ובאיכות, רבים הם המתקשים למצוא לעצמם נתיב בים גדול ורחב זה, אם מתוך קושי למצוא נקודת התחלה ואם מתוך יראת ההיקף העצום.

קיבלנו על עצמנו משימה לנסות להתגבר על קשיים אלו, ולהגיש לפני הציבור התורני טעימה ראויה מה"לקוטי שיחות". לשם כך בחרנו לכל פרשה ומועד שלוש שיחות, המייצגות שלושה תחומים כלליים שבהם עוסקות השיחות שב"לקוטי שיחות":

א. פשוטו של מקרא - שיחה העוסקת בתחומים הקרובים לפשוטם של דברים (בסוג זה נכללות רבות מהשיחות הנפלאות המבארות את פירוש רש"י על התורה בדרך "פשוטו של מקרא", בשיטה החדשה שסלל רבנו זי"ע);

ב. חסידות בפרשה - שיחה המבארת עניין מענייני הפרשה או המועד בדרך החסידות ופנימיות התורה;

ג. סוגיא בפרשה - שיחה המבארת נושא עיוני, בגמרא או בהלכה, מענייני הפרשה או המועד.

חשוב לציין שהשיחות כולן הן כתלמוד בבלי, הבלול מכל חלקי פרד"ס התורה: בכל שיחה העוסקת בביאור הפשט או צוללת לעומקה של סוגיא - יש גם ביאור על-פי חסידות, וכן להפך. ובכל זאת, על-פי רוב ניתן לחלק את השיחות לשלושה סוגים אלו על-פי עיקר העניין הנידון בהן.

סיכום

מנוסח תפילת ראש־השנה "זה היום תחילת מעשיך" (לשון רבים) משמע שראש־השנה (יום בריאת האדם) הוא היום שבו מתחדשת בריאתם של כל הנבראים – גם אלו שבריאתם קדמה לבריאת האדם.

וטעם הדבר: תכלית בריאת כל העולמות והנבראים היא כמאמר חז"ל "נתאוהו הקב"ה להיות לו יתברך דירה בתחתונים", תכלית המושגת על־ידי עבודת האדם, ולכן הם מתחדשים בעת התחדשותו של האדם – עיקר ומטרת בריאתם.

לפי רעיון זה יובנו דברי הרמב"ם "אף־על־פי שתקיעת שופר בראש־השנה גזרת הכתוב, רמז יש בו, כלומר: עורו ישנים משנתכם... וחזרו בתשובה":

תקיעת השופר היא "מצוות היום" של ראש־השנה, והיא מבטאת את מהותו של יום – "נתאוהו הקב"ה להיות לו יתברך דירה בתחתונים". משום כך היא כוללת שני יסודות: (א) גזרת הכתוב – במקביל לכך ש"נתאוהו הקב"ה", תאוהו שהיא למעלה מכל טעם; (ב) רמז לעבודת התשובה על־ידי האדם – שכן יישומה בפועל של תאוה זו היא על־ידי עבודת האדם.

יסוד שני זה – ההתחדשות הנוצרת על־ידי עבודת האדם – חסר בראש־השנה שחל בשבת, שבו אין תוקעים בשופר: אמנם עצם התחדשות הבריאה מתקיימת גם בקביעות זו, שכן השבת עצמה מהווה תחליף לתקיעת שופר (כמבואר בתורת החסידות) – אולם הכל נעשה מאליו, ללא מעורבות אנושית.

ועם זאת, גם בקביעות שכזו מופיעה עבודת האדם – ביום השני של ראש־השנה: על־אף שהתחדשות הבריאה כבר התרחשה במלואה מאליה ביום הראשון – עדיין נדרש האדם לתרום את חלקו.

ומכאן ההוראה לכל אדם בעבודתו: תפקידה של עבודת האדם אינו רק לתקן ולהשלים דברים החסרים עדיין תיקון והשלמה; גם כשהכל תקין ומושלם – עדיין יש צורך בעבודתו של האדם בעולם התחתון, ובלעדיה אין השלמות אמיתית.

...

עמל רב השקענו בתרגום ללשון הקודש של השיחות שהופיעו במקורן באידיש (כשני שלישי מהסדרה הנוכחית). הקפדנו על תרגום נאמן למקור – גם במקומות הקשים השתדלנו שלא לשנות, לא לעבד ולא לקצר, אלא להשאיר את הדברים "בלשון הרב". השינויים היחידים שביצענו הם פתיחת מאות ראשי־תיבות ותיקון טעויות דפוס מוכחות.

עם זאת כמובן שהתרגום הוא על אחריות המערכת בלבד.

על־מנת להקל על הלומד, הוספנו לפני כל שיחה פתיח, ולאחר כל שיחה – סיכום ממצה.

בשיחות מהחלקים א־ד נוספו מראי מקומות לפסוקים ומאחז"ל ונסמנו על־ידי אותיות.

...

ברצוננו להודות לחברי "ועד להפצת שיחות" על העמל הרב שהושקע על־ידם בהכנת הסדרה המקורית.

תורת חב"ד לבני הישיבות

דראש השנה ענין עיקרי זה, שההתחדשות תבוא עליידי עבודת האדם. דהרי התחדשות העולם באה אז מלמעלה בכחה של השבת עצמה, שענינה "מקדשא וקיימא" בלא תקיעת שופר.

ותוכן ענין תקיעת שופר הנ"ל שהחידוש בא עליידי עבודת האדם (ענינו של ראש השנה) מודגש בקביעות זו רק ביום ב' דר"ה, שבו תוקעין גם בקביעות זו, ועליידי עבודת האדם נמשכים כל הענינים דר"ה.

[ועוד זאת: עם היות שבקביעות זו, הגה יום השבת הוא במקום השופר ממש לכל עניניו, מכל מקום, הרי אין אז קול השופר הנשמע לאוזן הגשמית, ועד שיפעול גם על הגוף שיתעורר וכו'; משא"כ ביום ב' כשתוקעין בשופר ממש, הרי קולו נשמע באזניו הגשמיות שלו [וגם לזולת - עד שגם אומות העולם שומעים] ופועל גם על גופו לזכור את המלכותו של מלך מלכי המלכים הקב"ה המרומזת בתקיעת שופר כמבואר ברס"ג, עלפי מה שכתוב בחצוצרות וקול שופר הריעו לפני המלך ה'; ולזכור השופר דמתן תורה (השייך לתקיעת שופר דר"ה) - עוד קודם אמרו פסוקי שופרות].

ה. ובזה הוא העילוי בקביעות (כבשנה זו) שיום טוב של ר"ה שחל להיות בשבת, כי מודגשת מעלת עבודת האדם עוד יותר מכאשר יום טוב דר"ה הוא באחד משאר ימי השבוע - על-דרך הפשט:

באותן השנים הרי עיקר התחדשות באה עליידי מצות היום - עליידי עבודת האדם (בתקיעת שופר); משא"כ כשחל להיות בשבת הרי נפעלת התחדשות זו בלא עבודתו, ומכל מקום אומרים לאדם: אף שביום ראשון נתחדש העולם כולו ובמילואו (שהרי נעשית עליידי מקדשא - מלמעלה - וקיימא), מכל מקום, ולאחרי כל זה,

צריכה להיות עבודתך בזה¹⁵, ובבוא יום ב' עליך לתקוע בשופר.

ומזה ההוראה לכל אחד ואחד [ומודגש הוא במיוחד בקביעות דשנה זו]:

החיוב דעבודה אינו דוקא באופן שיש ענין החסר ודורש תיקון ועליידי עבודתו הוא מתקן ומשלים; אלא אפילו כאשר הדבר הוא כבר מתוקן ומושלם עליידי צדיקים ואפילו עליידי הקב"ה צדיקו של עולם, מכל מקום, עדיין צריך הוא לעבודתו של האדם ה"תחתון", ועד כדי כך שמבלעדי עבודתו אין שלימות הדבר שלימות אמיתית. ועד שאפילו גן עדן - שויטע ה' אלקים גן בעדן מקדם, בכל זאת צריך להיות "לעבדה ולשמרה" עליידי האדם¹⁶.

גם על-פי פנימיות הענין (כדלעיל סעיף א) - דביום א' היא עליית העולמות בפנימיות וביום ב' - בחיצוניות,

בקביעות דיום טוב של ר"ה שחל להיות בשבת - מודגשת יותר חשיבות עבודת האדם: ביום א', דנעשו הענינים עליידי שבת דמקדשא ומקיימא - אין ניכר ונגלה בעולם הזה הגשמי הענין דתקיעת שופר, אין ברכת שופר ושהחיינו על זה,

משא"כ למחרתו - כשהאדם תוקע בשופר, דמברך (וממשיך) "קדשנו במצותיו וצווננו (לשון צוותא וחבור) -" ואין צריך בגד חדש וכיוצא בזה¹⁷, כי אם מברך בפשטות: שהחיינו וקיימנו והגיענו לזמן הזה.

(משיחת יום ב' דראש השנה תשל"ג - לקוטי שיחות חלק יד, ראש השנה)

15) וכמו בתחלת הבריאה שאף שעולם על מילואו נברא מהקב"ה (ב"ר פ"ד, ז), מ"מ צ"ל לעשות - לתקן (ב"ר פ"א, ו ובפרש"י).

16) וראה המשך תרס"ו (ע' ט) שעי"ז ממשיכים תוספת אורות מאור אין סוף המאציל בנן עין כו'.
17) שו"ע אדמו"ר הזקן סת"ר ס"ז.

מבוא

לקוטי שיחות - זהו השם הבלתי-יומרי שבו בחר כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש זי"ע לכנות את יצירתו התורנית המרכזית, המונה ל"ט כרכים על סדר התורה והמועדים. סדרה זו מכילה למעלה מאלף ביאורים מקיפים ומרובי עמודים, גדושים בשפע של הערות, השוואות ומראי-מקומות, העוסקים בכל מקצועות התורה.

"שיחות" אלה - כפי שהן מכונות בפשטות - הן מבחר מתוך כמות בלתי נתפסת של דברי תורה שנשא רבנו זי"ע במשך למעלה מארבעים שנות נשיאותו, במהלך "התוועדיות" שנערכו בשבתות ובמועדים ושנמשכו שעות ארוכות. מדי שבוע בשבוע נבחרה שיחה מסוימת עליידי צוות תלמידי-חכמים, ולאחר עריכה נמסרה לידו הקדושה של רבנו זי"ע לשם הגהה מדוקדקת ועריכה סופית על ידו, שכללה הוספות רבות. ברבות הימים כונסו "ליקוטים" שבועיים אלה לשלושים ותשעה כרכים.

השיחות כוללות חידושים, עיונים וביאורים בענינים שונים ומגוונים: מהם - חידושים על דרך הנגלה, המבארים ענינים סתומים בש"ס, ברמב"ם או בשולחן ערוך ונושאי-כליו; מהם - ביאורי ענינים בפנימיות התורה, תורת הקבלה והחסידות, על-פי דרך חסידות חב"ד; מהם - ביאורים מחודשים בפירוש רש"י על התורה, על-פי הדרך החדשה שסלל רבנו זי"ע בלימוד "פשוטו של מקרא"; מהם - עיונים בדרך הדרוש והאגדה על מדרשי הפרשה והמועד; מהם - שימוש בעניני הפרשה או המועד לשם הפקת לקחים והנחיות להתמודדות עם העולם המודרני ואתגריו; ורובן ככולן של השיחות עוסקות ביותר מתחום אחד מאלו.

למותר להכביר מלים על גאונותו הכבירה של רבנו זי"ע המשתקפת מתוך השיחות - גאונות שצדה השני הוא פשטות, שכן חידושו הנפלאים של רבנו זי"ע מעוגנים היטב בפשוטם של דברים. פעמים רבות, לאחר שהברקה נפלאה שחידש רבנו זי"ע מאירה באור חדש את הסוגיא בש"ס, את ההלכה ברמב"ם או את פירוש רש"י על התורה - דומה על המעיין כאילו זהו פירוש הראשוני של הדברים, עד כדי תהייה כיצד עלה בדעתו לפרש את הדברים אחרת.

שיחותיו של רבנו ז"ע עוסקות, כאמור, במגוון נושאים רבים ושונים; אך יחד עם זאת, דומה שניתן למצוא עקרונות מרכזיים השזורים כחוט השני בתורתו של רבנו בכלל, ובסדרת "לקוטי שיחות" - בפרט. עקרונות אלה אינם חידושיו של רבנו ז"ע, ומקורם טהור בדברי גדולי ישראל בכל הדורות; אולם רבנו ז"ע בשיחותיו הקדושות פיתח אותם לכדי משנה סדורה ומעמיקה, ויישם בפועל ובשיטתיות כפי שלא עשה איש לפניו.

עקרונות אלו מיוצגים בשלושה ביטויים שהיו שגורים על פיו הקדוש של רבנו ביחס לתורתו הקדושה, ומופיעים מאות פעמים גם במסגרת "לקוטי שיחות": **תורה אחת, תורת אמת ותורת חיים**. שלושה ביטויים מוכרים ובסיסיים לכאורה, אך רבנו ז"ע מגלה בהם עומק לפנים מעומק.

א. תורה אחת

בתורה קיימת, לכאורה, חלוקה לתחומים רבים ושונים זה מזה, שלכל אחד דרכי-לימוד משלו, כללים משלו וסגנון משלו: תורה שבכתב ותורה שבעל-פה; נגלה שבתורה ופנימיות התורה; פשוטו של מקרא ומדרשו; הלכה ואגדה; פשוט, רמז, דרוש וסוד.

אך אין אלה חלקים שונים ונבדלים, אלא רבדים מקבילים של תורה אחת, תואמים זה לזה ומלוכמים זה בתוך זה. התורה אינה מפוצלת לחלקים, אלא היא מופיעה ומתפרשת בכל עולם לפי כלליו והגדרותיו: בעולמו של "בן חמש למקרא" היא מופיעה כ"פשוטו של מקרא", ונלמדת על-פי כללי הפשט; ואילו בעולמות הדרוש והרמז, למשל, מופיעים אותם עקרונות עצמם בלבוש של דרוש או רמז. בהתאם לכך, כל פירוש בדרך פשוטו של מקרא - יש לו מקבילות בדרך הדרש וההלכה; כל שיטה או דעה בנגלה שבתורה - יש לה מקור בפנימיות התורה.

עיקרון זה בולט כמעט בכל שיחה ושיחה ב"לקוטי שיחות". אין כמעט שיחה שעיסוקה מוגבל לתחום אחד בלבד. הדבר בולט במיוחד בשיחות העוסקות ב"פשוטו של מקרא", שבהן מצוי לרוב שהביאור בדרך הפשט הופך לבסיס לביאורים מקבילים ברבדים אחרים בתורה - "עניינים מופלאים" בדרך הדרוש וההלכה, ואף "יינה של תורה" בדרך החסידות, כשפירטי הביאורים תואמים את הביאור בדרך הפשט. שיחות שעיקרן הוא ביאור בש"ס או ברמב"ם - מסתיימות אף הן בביאור מקביל בדרך הדרוש והחסידות.

והוא הדין בתחומים שונים שבכל רובד בפניעצמו: אם ישנם שני תנאים, אמוראים או פוסקים החולקים זה עם זה, גם בתחומים שונים ורחוקים זה מזה - תימצא נקודתן המשותפת של המחלוקות, הגישה העקרונית הכוללת

והביאור בזה: אמרו חז"ל¹⁰ "מצות היום בשופר", ואיתא ברמב"ם¹¹ "אע"פ שתקיעת שופר בר"ה גזירת הכתוב רמז יש בו" כלומר עורו ישנים וכו'".

ולכאורה, הרי חידושו של הרמב"ם כאן בהלכות תשובה הוא לומר ש"תקיעת שופר רמז יש בו" והוא ענין התשובה - ולמה מקדים (בהלכות תשובה) שתקיעת שופר היא גזירת הכתוב?

בסגנון אחר: אפילו אם תמצי לומר שתקיעת שופר יש בה טעם (ועל-דרך מש"כ הרס"ג - הובא באבודרהם) אפ"ל בה (גם) רמז - וכמו שמצינו בכמה וכמה מצוות.

ועל כרחק צריך לומר שכל זה הוא חידושו של הרמב"ם, שבתקיעת שופר ישנם שני עניינים: גזירת הכתוב, ורמז שבו - עבודת התשובה:

איתא במדרש¹² על הפסוק "אמרתי אחכמה והיא רחוקה ממני", דשלמה לא השיג בחכמתו הטעם דמצות פרה (אדומה), ורק למשה אמר הקב"ה "לך אני מגלה טעם פרה" - היינו, אף שמצות פרה היא "חוקת התורה", ענין שלמעלה מהטעם, אינו ענין שבעצם הוא מושלל לגמרי מכל טעם (דהרי למשה נתגלה הטעם), אלא ששלמה לא השיגו.

וזהו כוונת הרמב"ם בהדגשתו (ובהקדמתו לזה ש"רמז יש בו") שתקיעת שופר גזירת הכתוב: שאין הפירוש דמצות תקיעת שופר יש לה טעם, וזה שאינו מפרשו הוא מפני שלא ניתן להיגלות משום איזו סיבה שהיא - אלא שבעצם הוא ענין של גזירת הכתוב שלמעלה מהטעם.

10 ר"ה כו, ב.

11 הל' תשובה פ"ג ה"ד.

12 ב"ו - כן הוא בדפוסים שראיתי, אבל בכ"כ כת"ו (והתיימנים בתוכם): בה.

13 במדב"ר פ"ט, ג, ו.

והטעם בזה הוא לפי שתקיעת שופר היא בדרגא נעלית מאד, שהיא למעלה מכל שייכות לטעם ושכל.

ועל-פי זה נמצא שמצות תקיעת שופר שהיא גזירת הכתוב שלמעלה מהטעם היא בדומה לענין ד"נתאוה הקב"ה להיות לו יתברך דירה בתחתונים", שהוא נעלה מכל טעם, כנ"ל.

ואעפ"כ "רמז יש בו עורו ישנים כו", שתוכן ענין השופר מורה על כללות עבודת האדם המתחלקת לשני פרטים: "עורו ישנים כו" הוא ענין סוד מרע, ו"שפרו מעשיכם כו" הוא ענין עשה טוב.

ולכן כולל הרמב"ם שניהם יחד, זה שתקיעת שופר היא גזירת הכתוב והרמז שבו: אף שעצם ענינה של תקיעת שופר הוא למעלה מטעם ובא מבחינה שלמעלה מטעם (גילויים), בכל זאת הרי מגיעים לדרגא זו על-ידי עבודת האדם דוקא; והרי זה עולה בקנה אחד עם ענין נתאוהו הקב"ה כו' הנ"ל: מהותה של בחינת "נתאוהו" היא ענין שלמעלה מכל טעם, אבל הדירה אליה נתאוהו באה ונמשכת על-ידי עבודת האדם דוקא, וכנ"ל.

ובזה מבואר מה שמצות היום דר"ה היא בשופר - כי תוכנה וענינה מכון ומתאים לכוונתה ותכליתה של בריאת כל העולמות (שנתאוהו הקב"ה) המתחדשת בר"ה.

ד. והנה כאשר יום-טוב של ר"ה חל להיות בשבת (כקביעות שנה זו), חסר ביום דר"ה ענין זה שבתקיעת שופר, שההתחדשות באה על-ידי עבודת האדם. דאף שהשבת עצמה פועלת וממשכת את כל ההמשכות וההתחדשות שעל-ידי תקיעת שופר (שלכן אין תוקעין בו, כמבואר בכמה מקומות בדא"ח¹⁴), אבל הרי חסר או ביום

14 לקוטי תורה דרושי ראש השנה ד"ה להבין המשנה

י"ט של ר"ה (נו, א). סידור שער התקיעות בתחלתו. ובכ"מ. ואפ"ל דגם הרמז שכותבו הרמב"ם בתק"ש - נעשה ע"י השבת - דהרי שבת אותיות תשב (אגרת התשובה פ"י.

העומדת בבסיס שיטתו של כל אחד מהחולקים. כך מבארות שיחות רבות את היסוד העקרוני המשותף למחלוקות שונות בין הבבלי לירושלמי, בין בית-שמאי לבית-הלל, ואף בין הרמב"ם לרמב"ן. בכך צועד רבנו ז"ע בדרכו של הגאון הרוצ'ובי, שאף הוא נודע בשיטה זו של גילוי עקרונות משותפים המיושמים בתחומים רבים ושונים.

ב. תורת אמת

ידועים דברי חז"ל ביחס למחלוקות בתורה: "אלו ואלו דברי אלקים חיים". האמת שבתורה אינה מצטמצמת לעמדת הלכה למעשה בלבד, אלא היא רחבה דייה כדי לכלול בתוכה את כל הדעות והשיטות - גם אלו שלא נקבעה הלכה כמותן. כל אלו חלק מהתורה הן, ומאחר שהתורה היא "תורת אמת" - כולן בכלל אמת הן.

רבנו ז"ע בשיחותיו עומד רבות על עיקרון זה כביטוי מובהק לאמונה בקדושת התורה ובנצחיותה, ואף מייחס לו משמעות מעשית: אמנם ההלכה, במובנה הראשוני והפשוט, נקבעת על-פי דעה אחת; אך במישור הרוחני של "תיקון הדעות", שבו ניתן לקבל את הדעות השונות מבלי שתהיה סתירה ביניהן - כל דעה שהובאה בתורה אינה רק אמת, אלא גם בסיס והנחייה לעבודת הבורא.

רבנו ז"ע אף מוסיף ומרחיב את תחולתו של עיקרון זה מעבר למקובל בדרך-כלל: לא רק דעות שנקטו בהם תנאים ואמוראים, אלא גם דעה שהובאה כאפשרות ונדחתה, "הוה אמינא" בלבד - מאחר שהזכרה בתורה, אף היא בגדר "תורת אמת" היא (אמת הניתנת ליישום במישור הרוחני בלבד, כמובן); אפילו טענותיהן של אומות-העולם שהובאו בתורה - מן ההכרח שיש להן מקום בעומק ופנימיות הדברים.

והוא הדין לדברים שלא נאמרו במפורש בתורה, אך הם מהווים חלק ממבנה התורה. שגור היה בפיו של רבנו ז"ע: "סדר בתורה - אף הוא תורה". שום דבר בתורה אינו מקרי או מאולץ. אם פרשה מסוימת נכתבה במקום מסוים, או סיפור כלשהו הובא במסכת מסוימת - אין זה משום שלא היה מקום טוב יותר; מן ההכרח שישנה סיבה הקושרת את הדברים למקום זה, וסיבה זו אף היא חלק מ"תורת אמת" היא.

מכאן נובע חידוש נוסף שחידש רבנו, ומצוי לרוב בשיחותיו: פירושים שונים, רחוקים בתוכנם ככל שיהיו, שנאמרו על פסוק אחד - מן ההכרח שישנה שייכות תוכנית ביניהם, שאם לא-יכן לא היו נאמרים על פסוק אחד; ושייכות זו - אף היא תורה היא.

יתברך - כלומר, בעבודתם ויגיעתם דוקא - וזה אפ"ל רק על-ידי התהוותם באופן שקדם להם כל סדר ההשתלשלות של העולמות והדרגתם מלמעלה למטה, כמבואר בדא"ח⁸.

ובזה יובן מה שר"ה הוא "תחלת מעשיך" (לשון רבים), שלא רק בריאתו של האדם מתחדשת בר"ה, כי אם של כל הנבראים דששת ימי בראשית וכו' לפי שכל עיקר ומטרת התהוותם הוא בכדי שהאדם בעבודתו בהם ועל-ידם יעשה לו יתברך דירה בתחתונים, ולכן גם הם מתחדשים בעת התחדשותו של האדם - עיקר ומטרת בריאתם.

ואף שגם בתחילת הבריאה הרי כל כוונת התהוותם של הנבראים היתה רק בשביל עבודת האדם, ועם כל זה לא נבראו בריבזמן שנברא האדם, אלא קודם לו - זהו לפי שאז, בראשית בריאתם, הרי הם עדיין בבחינת הכנה ויכולת לתכליתם הסופית של בריאתם (האדם), דהיינו שכוונת התהוותם היא בזה שהאדם ימצא (אחר כך) "הכל מוכן" לעבודתו, משא"כ בעת התחדשותה של הבריאה שלאחרי זה מדי שנה בשנה (ובפרט לאחרית מתן תורה), שהאדם כבר עובד עבודתו, ובוה, הלא הוא כבר נעשה בפועל "תכליתם" של כל הברואים - ולכן גם התחדשותם תלויה בעיקרם ותכליתם - האדם.

ג. והנה מכיון שבר"ה היא התחדשות כל העולמות וכו', ובאופן שמודגשת תכליתם: לעשות לו יתברך דירה בתחתונים - הרי בהכרח לומר שגם במצות היום דר"ה [שהיא עבודת האדם ביום זה והיא הפועלת התחדשותם של כל העולמות] מתבטא ענין זה ד"נתאוהו הקב"ה להיות לו יתברך דירה בתחתונים⁹.

ב. והנה בתפלת ר"ה אנו אומרים "זה היום תחלת מעשיך" - דמזה שנאמר "מעשיך" (לשון רבים) מובן, ש"זה היום" אינו רק "תחילה" לבריאתו הפרטית של האדם, שנברא בר"ה, אלא שהוא "תחילת" כל מעשיו של הקב"ה - גם אלו שנבראו בחמשת הימים שקדמו לבריאת האדם, וכמבואר בארוכה בדרושי ר"ה.

היינו שהתחדשות הבריאה שבר"ה היא לא רק ענין המיוחד לאדם בלבד אלא שהיא כוללת כל העולמות וכל סדר ההשתלשלות וכו' - ועם כל זה הרי התחדשותם של העולמות היא ביום ברוך האדם.

והטעם בזה הוא: תכלית כל ההשתלשלות והעולמות והצמצומים והמסכים והפרסאות וכו' היא בכדי שיתהווה עולם הזה התחתון - דנתאוהו הקב"ה להיות לו יתברך דירה בתחתונים⁶.

ושני ענינים בזה:

א) מה שאינו ידוע ומושג - והוא: למה רצה הקב"ה שתהיה דירתו יתברך בתחתונים - כי אין על זה שום טעם, והוא למעלה מכל טעם, ורק משום שכך "נתאוהו", וכמבואר בהמשך ר"ה תרס"ו מאמר אדמו"ר הזקן "על תאוה אין לשאול שאלות". שכוונה זו היא למעלה מכל טעם. ב) לאיזה ענין "נתאוהו" הוא ידוע - היינו שהמכוון והתכלית בבריאת העולמות - להיות לו יתברך דירה בתחתונים.

אולם אם משום זה, עדיין אינה מוסברת תכלית התהוותם של כל העולמות העליונים וכו' - שהרי ביכלתו יתברך לברוא רק את הנבראים "התחתונים" בלבד והם יהיו דירה לו יתברך? - והביאור בזה י"ל: רצונו וכוונתו יתברך היתה לא זה בלבד שדירתו יתברך תהיה "בתחתונים", כי אם שהנבראים "התחתונים" יעשו "דירה" לו

(6) תניא פל"ו.

(7) ע' ז [המובא לקמן הוא בתרגום מאידיש ללשון הקודש].

(8) ראה המשך תרס"ו ע' נג. וראה בארוכה לקוטי שיחות ח"ז ע' 21 ואילך.

(9) ראה סנהדרין לה, א. ובפרש"י שם.

ג. תורת חיים

רבנו ז"ע נהג לצטט תדיר את פתגמו של הבעש"ט על המשנה "הקורא את המגילה למפרע - לא יצא": הקורא את המגילה ואינו רואה בה אלא סיפור שאירע "למפרע", בעבר - לא יצא ידי חובתו, שכן מטרת קריאת המגילה אינה לשם סיפור בעלמא, אלא כדי להפיק ממנה לקחים והוראות לחיי האדם בעולמו.

רבנו ז"ע הרחיב עיקרון זה לכל פרט ופרט בתורה, בלי יוצא מן הכלל - בין אם המדובר הוא בחידושים בנגלה שבתורה, בביאורים עמוקים בפנימיות התורה, או בביאור פירוש רש"י על התורה לפי רמת ההבנה של "בן חמש למקרא". שום ביאור עניין בתורה אינו שלם אם אינו כולל גם הוראה לאדם בעבודתו את בוראו.

והיה רבנו ז"ע מוסיף ומטעים, שאין די בהוראה מיוחדת לאנשים מסויימים או לנסיבות מיוחדות: כל עניין ועניין בתורה - יש בו הוראה לכל אדם מישראל, מהגדול שבגדולים ועד הקטן שבקטנים, בכל המקומות, בכל הזמנים ובכל הנסיבות. בפרט היה רבנו ז"ע מדגיש את ההוראות המיוחדות לדורנו - דור "עקבתא דמשיחא" מחד גיסא, ודור הנאלץ להתמודד עם אתגרים וקשיים מסוג שמעולם לא היה לפניו - מאידך גיסא.

ואף עניין זה משתקף בסדרת ה"לקוטי שיחות": אין לך שיחה - ויהיה עיקר תוכנה אשר יהיה - שאינה מסתיימת בהוראה בעבודת האדם לבוראו; ובארבעת הכרכים הראשונים - זהו לרוב הנושא המרכזי של השיחה.

•

לא ניתן לסיים, כמובן, מבלי לציין את הנושא שבו ראה רבנו ז"ע את מטרת חייו, שמופיע בסיומה ובחותמה של כמעט כל שיחה משיחותיו, ושרבות מהן מוקדשות לו באופן בלעדי - ביאת המשיח והגאולה השלמה.

גם בתורת הגאולה והמשיח גילה רבנו ז"ע חידושים וביאורים רבים, החל מהגדרת אישיותו ותפקידיו של המשיח עצמו וכלה בתקופות השונות שיתקיימו לעתיד לבוא; וככל ענייני התורה, היתה תורת הגאולה עבורו "תורת חיים" - לא עיסוק תיאורטי בעניינים שיתרחשו אי-פעם בעתיד, אלא דיון מעשי מאין כמוהו, מתוך ציפייה לביאת המשיח "בכל יום שיבוא".

יהי רצון שבזכות העיסוק בתורתו של רבנו ז"ע, שהקדיש את כל ימיו, כל זמנו וכל כוחותיו למען הבאת המשיח והגאולה - נזכה במהרה לגאולה האמיתית והשלמה.

ראש השנה ג'

מדוע אומרים בתפילת ראש-השנה "זה היום תחילת מעשיך" - והרי נבראים רבים נבראו קודם לכן? • לשם מה מציין הרמב"ם שמצוות תקיעת שופר היא גזרת הכתוב? • שני מרכיבים במצוות תקיעת שופר - במקביל לשני יסודות בתכלית הבריאה • עבודת האדם - גם כשהכל תקין ומושלם

בלקוטי-תורה: על הפסוק "חיינו מיומיים", ד"יומיים הם ב' ימים של ר"ה כי ר"ה לעולם ב' ימים אפי' בזמן שהיו מקדשין ע"פ הראיה⁴, וכפי המבואר שם, ש"בב' ימים של ר"ה הוא עליית העולמות - ביום א' הוא בחינת פנימיות ויום ב' הוא בחינת חיצוניות". הרי מובן מזה שב' ימים דר"ה הם ענין אחד - עליית העולמות, אלא שבענין זה גופא ישנם שני פרטים⁵.

והנה שייכות זו של יום ב' דר"ה (ליומו הראשון ו) לעצם ענינו של ר"ה, ניכרת ומתבטאת ביתר שאת בקביעות דשנה זו כשיום-טוב של ר"ה חל להיות בשבת, כדלקמן.

א. יום-טוב שני של ראש השנה חלוק מיום-טוב שני של שאר הימים-טובים בשייכותו (ליום-טוב ראשון) לעצם תוכנו וענינו של החג, וכמובן מההלכה למעשה (שבה משתווין כל ישראל¹) שהנולד והנחלב ביום א' דר"ה אסור גם ביום ב' דר"ה (משא"כ בשאר יום-טוב שני שמוותר ממה נפשך). והטעם בזה הוא לפי שב' ימים דר"ה "הם כיום אחד ארוך"².

ובפרט לפי פנימיות הענינים - דאיתא

1) דתורה אחת לכולנה, משא"כ בלימוד פרד"ס התורה (אף שגם בהם מבוארים כמה ענינים בהבדל שבין יום ב' דר"ה לשאר יו"ט הרי) יש בזה מ"ט פנים* וע' פנים וכו' ובכתבי האריז"ל (שער הגלגולים הקדמה יז, וכ"כ בשער רוח הקדש בענין היחודים על קברי הצדיקים הקדמה ג קח), לקוטי מהר"ח ויטאל זלה"ה שבסוף שערי מאמרי רז"ל לאריז"ל) דמכיון שישנן ששים ריבוא נשמות ישנם ששים רבוא פירושים, הן בפשט והן ברמז ובדרוש ובסוד. והטעם בזה הוא: הלכה הוא מבחינת הוי', כמרו"ל (סנהדרין צג, ב) "הוי' עמו - שהלכה כמותו בכל מקום", שהוא אחדות הפשוטה, משא"כ בחינת אלקים הוא לשון רבים, ולכן בהשק"ט וכו' אלו ואלו דברי אלקים חיים (עירובין יג, ב. נת' בדה"כ אמר ה', ודה"ה כל השונה הלכות, תרס"ז). והרי מקור נשמות ישראל הוא כמש"נ חלק הוי' עמו, וכמבואר בתניא (פרק לב) שכל ישראל הנה בשרשן כולן מתאימות ואב אחד לכולנה.

2) שו"ע אדמו"ר הזקן סי' תר, ס"ב.ג.

3) ר"ה סג, ב.

4) ראה גם שו"ע אדמו"ר הזקן שם ס"ד: "בזמן קידוש החדש ע"פ הראיה והיו עושין ב' יו"ט של ר"ה אף בא"י והיו עושין אותו כיום אחד ארוך וקדושה אחת עליהן". וראה רמב"ם הל' קדוה"ח פ"ה ה"ז. וראה ירושלמי עירובין פ"ג ה"ט: בשני יו"ט של ר"ה שהן מתקנת נביאים הראשונים.

5) ומה שבזמן שביהמ"ק היה קיים לפעמים היה ר"ה יום אחד, היינו לפי ש"קודם החורבן היה כח בדינו לעלות... ביום אחד אך עתה אחר החורבן בהכרח לעשות ב' ימים כמ"ש בזה"ר (פרי עץ חיים שער ר"ה ספ"ד. שער הכוונות ענין ר"ה ד"ב. וראה אור התורה בשלח ע' תקעו. וראה לקוטי תורה שמיני עצרת (צב, ג) ודרך מצותיך (קיד, א) מאור נערב לרמ"ק - לענין יו"ט שני של גליות).

* השיחה נאמרה בשנת תשל"ג. המו"ל.

* מדרש תהלים ז, ח. יב, ז. זהר ח"ב טו, ב. כג, א. ועוד.